

ситуацію на підприємстві і не вимагали б змін на рівні вищого керівництва підприємств.

По-друге, підприємства готові вкладати значні ресурси в технології та обладнання, які, на думку керівників, дозволяють зробити значний ривок, тоді як постійне і поступове вдосконалення є тривалим процесом з неясним економічним ефектом.

По-третє, промислові підприємства, які планують впроваджувати інструменти “lean обліку” недооцінюють важливість філософії “lean виробництва”, тоді як в основі успіхів Toyota лежить саме філософія lean виробництва, яка передбачає глибоку і всебічну культурну трансформацію (філософія довгострокової перспективи, правильний процес дає правильні результати, збільшення цінності організації шляхом розвитку співробітників і партнерів, постійне вирішення фундаментальних проблем стимулює безперервно е навчання організації). Якщо “lean облік” починається використання простих інструментів з швидким результатом і філософії, провідниками якої є керівники, то у персоналу компанії з'являється переконаність в ефективності “lean обліку”, потім змінюється мислення та культура, що дозволяє приступати до впровадження більш складних інструментів, і цикл повторюється.

Шевчук В.О.,
д.е.н., професор,
професор кафедри аудиту та підприємництва
*Національна академія статистики,
обліку та аудиту
(м. Київ)*

НАУКОВА КАРТИНА ЕКОНОМІЧНИХ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ ЗНАНЬ ЯК «ДОРОЖНЯ КАРТА» СТАНОВЛЕННЯ НОВІТНЬОЇ ОБЛІКОВОЇ ПАРАДИГМИ

Становлення новітньої облікової парадигми потребує приведення обліку та інших управлінських засобів отримання релевантної інформації у відповідність викликам, що постають перед мешканцями планети. Ці виклики, з якими світова спільнота зіштовхнулася у другій половині минулого століття, нині перетворилися на глобальні загрози. Світову цивілізацію охопила системна криза, прояви якої набувають загострення. Звіт Міжнародної науково-політичної платформи з біорізноманітності та екологічних систем (IPBES), опублікований ЮНЕСКО у травні 2019 р., є глобальним попередженням про рух людства до самознищення.

Осягнення небезпеки цих загроз для життєдіяльності майбутніх поколінь призводить світове співтовариство до розуміння необхідності зміни існуючої парадигми цивілізаційного розвитку. Науковцями, котрі працювали над узагальненням Звіту, відзначається, що згубні для людства тенденції можна змінити, та це потребує «трансформативних змін» у кожному аспекті взаємодії людини з природою. Із результатів їхнього дослідження випливає невідкладність формулювання узгодженої фахової думки щодо причин стану, що склався, і стратегії заходів з його подолання [1].

Стає дедалі необхіднішою загальнолюдська конструктивна протидія, адекватна руйнаціям, що завдаються біорізноманіттю та екологічним системам Землі. Необхідна зміна глобальних моделей господарювання, а особливо - природокористування. Своєю чергою це вимагає зміни чинної наукової картини світу на нову. Її творення потребує новітніх підходів, насамперед економічних та управлінських, до розв'язання проблем, що набули планетарних вимірів.

Утверджуючи новітню парадигму обліку, належить глибше усвідомлювати існуючу структуру економічної картини світу, осягати основоположну складову цієї картини, відмежовувати її від складових, котрі були і є похідними. Стає все очевиднішим, що становлення новітньої облікової парадигми має підпорядковуватися інтересам нащадків. Розвиток, іменованій сталим, і покликаний служити захистові їхніх інтересів, повинен бути керованим. Він потребує врахування управлінських особливостей господарювання, котрі також є похідними щодо теоретичної і прикладної економічної науки.

Світоглядною підвалиною осягнення картини загальнолюдського економічного знання є дефініція сучасної світової економічної науки, «від якої залежить життя на Землі» [2, с. 481]. Своєю чергою, її визначення відкриває бачення достатніх і недостатніх наукових теорій. Бо «коли ми вказуємо на недостатність якоїсь теорії, то цим не вчиняємо замаху на її життя, а лише з'ясовуємо ту межу, до якої цю теорію можна вважати справедливою» [2, с. 458]. Нині цією межею найдоречніше вважати викладені положення про залежність життя на Землі від стану економічної науки.

Керуючись цією дефініцією, наукові теорії, сприятливі для продовження життя на Землі, вважаємо життєствердними, рятівними, а несприятливі чи ворожі – смертоносними. Дотримання цього визначення дозволить наповнювати рятівним змістом фактографічну інформацію, яку має формувати сучасна система обліку.

Звернення до світоглядної парадигми, якою керується автор, свідчить про становлення в національній науковій думці бачення структури масштабної картини загальнолюдської економічної спадщини. Вихідним для усвідомлення цієї структури є твердження про те, що економічних теорій тільки дві: одна із них створена Ф.Кене, інша – А.Смітом [2, с. 381-382].

Вони споріднені і «повинні були розвиватися у взаємодії, доповнюючи та підсвічуючи одна одну. Але сталося інакше... [2, с. 354].

Засадничим положенням французької фізіократії, визначальної для континентальної економічної думки, вважаємо те, що «справжнім виробництвом є лише землеробство, бо тільки тут виникає й нарощується нова матерія, що є підвалиною додаткової вартості» [2, с. 482]. Однак її здобутки не знайшли визнання з огляду на відставання природознавства від світоглядних підвалин фізіократизму. Знадобилося більше століття для появи природничих ідей, суголосних із фізіократичними.

Видатний український науковець доктор С.Подолінський, поєднав фізичне з економічним, тобто витворив фізичну економію, і започаткував принципово нову парадигму економіки як науки. Його ідеї використані академіком В.Вернадським при обґрунтуванні учень про біосферу та ноосферу. Завдяки творчому синтезу здобутків видатних попередників з'явилося економіко-філософське учення М.Руденка. Сьогодні це дозволяє вести мову про питомо українське знання, котре має рятівний статус, репрезентоване національною науковою школою фізичної економії.

Поглиблення розмежованості між спорідненими економічними теоріями упродовж минулих століть і десятиліть призводило до того, що засновані на природничих засадах теорії ставали життєствердними і набували достатності, тоді, як теорії, що були засновані на політичних засадах чи тяжіли до цих засад, ставали недостатніми, бо наповнювались смертоносним змістом. Безкомпромісний критичний аналіз «сили і слабкості» смітінства та викриття світоглядної приреченості марксизму доводять: хиби визначення субстанції вартості за А.Смітом та К.Марксом «зробили ХХ століття найкривавішим періодом земної історії» [2, с. 477].

Сприяння продовженню життя на Землі вимагає «наповнення» економічного мислення життєствердним знанням через рішуче витіснення смертоносного знання. Це стає досяжним завдяки імплементації природничих засад і набуттю останніми статусу основоположних порівняно з політичними впливами на економічне мислення. Зміна домінант означає, що науковою основою сучасного економічного знання, покликаного бути життєствердним, є фізична економія, з якої випливає, якій має підпорядковуватися і яку покликана доповнювати економія політична. При подальшому обґрунтуванні новітньої парадигми обліку має братися до уваги як поділ загальнолюдського економічного надбання на життєствердну і смертоносну складові, так і розуміння їхньої дихотомії.

...Факти, оприлюднені штаб-квартирою ЮНЕСКО засвідчують невідповідність моделей господарювання та природокористування, котрими послуговувались минулі і керуються теперішні покоління, принципам розвитку, покликаного служити інтересам нащадків. Бо запорукою сталості є прийнятність розвитку для життєдіяльності нащадків. Забезпечення сталості розвитку – це набуття

життєствердності економічним знанням з метою захисту найпосутніших життєвих інтересів майбутніх поколінь. Дотримання сталості розвитку задля нащадків передбачає збереження їхнього життя і ресурсного забезпечення життєдіяльності, надання їм знань та привиття умінь практичного освоєння довкілля з дотриманням природничих засад.

Тож становлення новітньої облікової парадигми потребує підпорядкування обліку захистові інтересів майбутніх поколінь. Адже керуватися належить виключно знанням, котре має статус рятівного. Базуючись на фізико-економічних положеннях про власність поколінь та відносини між ними, сприятливі для виживання й розвитку нащадків, ми свого часу запропонували підхід до побудови бухгалтерського балансу, що відповідає принципам сталого розвитку [3].

Практика ХХ-ХХІ століть вказує на невідповідність глобального господарювання інтересам нащадків. У той же час одним із найістотніших чинників впливу на стан планетарного довкілля є криза природокористування: переважно воно призводить до руйнування біорізноманіття та екологічних систем Землі. Позірне різноманіття існуючих підходів до побудови наукової картини світу насправді не передбачає імплементації заснованих на природничих засадах економічної та управлінської складових.

Як зазначалося у попередніх публікаціях, ідеї подвижників європейської фізіократії та української наукової школи фізичної економії збіглися в часі з появою управлінських парадигм ХVІІІ-ХХІ ст., зокрема, наукових розробок у галузі теоретичної і прикладної кібернетики, котрі відповідали тодішнім економічним викликам.

Відтак належить вести мову про поєднання до цього часу незадіяного потенціалу фізико-економічних та управлінських ідей Ф.Кене і А.-М.Ампера, С.Подолінського і Б.Трентовського [4], а також В.Вернадського й Н.Вінера, М.Руденка і В.Глушкова [5]. Симбіоз їхніх новацій істотно змінює існуючу парадигму теорії і практики управління економікою. Її утвердження забезпечує керованість економіки не просто розумом, а рятівним знанням.

Керуючись положенням про те, що продовження життя на Землі є визначальним критерієм достатності економічної та управлінської наук, які засновані на природничих засадах, дотримання цього положення сприятиме життєствердному «наповненню» фактографічної інформації, якою мають бути забезпечені зворотні зв'язки в системі управління економікою, що покладаються на облік і статистику, контроль і аналіз та інші функції.

Таким чином, найбільш загрозливою для планетарного довкілля нині є криза природокористування: якраз вона призводить до руйнування навколишнього природного середовища. Звіт Міжнародної науково-політичної платформи з біорізноманітності та екологічних систем (IPBES), оприлюднений ЮНЕСКО у травні 2019 р., є найвичерпнішою глобальною оцінкою стану планетарної природи. У Звіті задокументоване безпрецедентне

зниження біорізноманіття та небачені за історію людства масштаби екологічних загроз.

Для становлення новітньої облікової парадигми, адекватної нинішнім планетарним викликам, необхідна достатність обліку. У досліджуваному контексті вона розуміється як здатність формувати інформацію, котра є релевантною для розв'язання означених еколого-економічних проблем.

Система обліку набуватиме здатність наповнювати фактографічну інформацію адекватним змістом передовсім завдяки досягненню існуючої структури економічної картини світу, усвідомленому поділу економічних знань на життєствердні та/чи смертоносні і розумінню їхньої дихотомії. Підпорядкування захистові інтересів майбутніх поколінь відповідатиме становленню новітньої облікової парадигми за умов відповідності обліку економічному знанню, котре має статус рятівного.

Життєствердне «наповнення» фактографічної інформації, якою забезпечуватимуться системи управління економікою, має покладатися на облік і статистику та інші функції зворотнього зв'язку. Їх достатність досягатиметься завдяки адекватності фундаментальним положенням економічної та управлінської наук, заснованих на природничих засадах.

Список використаних джерел:

1. Міжнародна науково-політична платформа з біорізноманітності та екологічних систем – Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.ipbes.net/news/Media-Release-Global-Assessment/Міжнародна науково-політична платформа з біорізноманітності та екологічних систем \(IPBES\)](https://www.ipbes.net/news/Media-Release-Global-Assessment/Міжнародна_науково-політична_платформа_з_біорізноманітності_та_екологічних_систем_(IPBES)).

2. Руденко М. Енергія прогресу. Вибрані праці з економії, філософії і космології / М. Руденко. – К.: Кліо, 2015. – 680 с.

3. Шевчук В. Модель обліку процесів розвитку: проблеми модифікації на засадах фізичної економії // Регіональні перспективи. – 2001, №2-3.

4. Shevchuk V. The formation of the natural fundamentals of economic management: Launching a modern management culture / Modern Technologies in Economy and Management: Collective Scientific Monograph. – Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2019. – Pp. 460-471.

5. Shevchuk V. Development of the natural principles of economic management: The formation of a management culture of modern societies. Modern innovative and information technologies in the development of society. Katowice: Katowice School of Technology, 2019. С. 274-282.